

# הפורתח בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu  
דרשו ד' ועוזו  
קרן עולמית לחינוך  
ועידוד לימוד התורה

יום חמישי י"ד אב תשפ"ב | דף היומי בבלי: כתובות לו.

דף היומי בהלכה: מסעיף ד' עד סעיף ח'.

מוסר: שמירת הלשון - פרק י"ג 'הג"ה ופן' עד פרק י"ג 'וביותר אם'.

קנין חכמה הלימוד השבועי: שער יחוד המעשה פרק ה' 'וכאשר יתייאש היצר...מצד אהבת השבח' עד 'וכאשר יתייאש ממך היצר...בהנחת החנף'



להצטרפות לקבלת הפותח בכל יום במייל: [dirshu@dirshu.co.il](mailto:dirshu@dirshu.co.il)

"כל העולם מחפש את הכתב יד הזה כבר מאתיים שנה!!" | חייבים כבר לפנות את הדירה ועדיין לא יודעים לאן?  
- הסיפור הזה בדיוק בשבילכם | האם מותר ליהנות מראיית מטע מלבלב של פירות ערלה? | 2464

## פרשת השבוע

את כוס התה היה רבינו מגיש לאמו על מגש כסף שרעייתו הרבנית ע"ה קנתה. מלכתחילה סברה הרבנית לשמור את המגש לפסח, אבל רבינו אמר שכיבוד אים עדיף, וכדאי להשתמש לשם כך בכלי היפה ביותר, והרבנית הצדקנית ע"ה הסכימה לכך בחפץ לב



מהנהגותיו של מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א במצוות כיבוד אב ואם

מספר פעמים הגיעה אמו של רבינו לארץ ישראל והתארח בביתו. וסיפרו בני רבינו כי עיניהם ראו ולא זר גודל פחדו ויראתו מכיבוד אם - כאשר היה מסתובב מפעם לפעם בסמוך לחדרה בשעות המוקדמות לפנות בוקר, ומצמיד את אוזנו לדלת החדר לשמוע אם יש שם קול תזוזה, אולי כבר התעוררה והגיע העת לשמשה. ובהגיע העת ששמע קול רחש מהחדר, מיד קפץ כארי להגיש לפניו כוס תה [ואף שלעצמו לא הכין מעולם כוס תה, ורק אשתו הרבנית ע"ה היתה מכינה עבורו, כאן לא הניח לאשתו ע"ה להכין].

את כוס התה היה מגיש לה במגש מיוחד של כסף שהרבנית ע"ה קנתה, ומלכתחילה סברה הרבנית ע"ה לייחד את המגש לכבוד חג הפסח, אבל רבינו שליט"א אמר שכבוד אמו עדיף מכבוד הפסח, וכדאי להוציא את הכלי היפה ביותר בבית כדי לשמש בו את האמא, ואשתו הצדקנית ע"ה הסכימה לכך בחפץ לב.

ובהגישו את כוס התה, לא הלך מיד בחזרה לחדר לימודו, אלא התיישב לשוחח עמה על הא ועל דא, וציינו הבנים כי מעולם לא

כָּבַד אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ כְּאִשְׁרַךְ צִוָּה ה' אֱלֹהֶיךָ (דברים ה טז)  
בשנים עברו, נוהג היה מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א לנסוע פעם בשנה ללונדון לשהות יחד עם אמו משום "כיבוד אם". במשך שבוע שלם היה נמצא אצלה לשמש אותה, ולאחר מכן היה חוזר לארץ ישראל. כמו כן היה כותב לה מכתב פעם בשבוע, ואף שלא היה לו מה לחדש לה, מ"מ היה מחפש כל שבוע איזה עניין לכתוב לה כדי להחיות את רוחה.

לאחר פטירתה, נסע רבינו מארץ ישראל ללונדון ללויה. כשהגיע לשם כבר אחזו באמצע הלוויה, ורבינו ניגש למיטת אמו ופרץ בבכי ואמר: "לא זכיתי לקיים כיבוד אם".

[ובעניין זה יש לציין מה שהיה רגיל בפיו של רבינו, שהירושלמי מבאר את טעם הדבר שלאחר פטירת אביו ואמו צריך לקרוע הבגדים עד שיתגלה הלב, ולא כבשאר קרובים שמספיק בקריעת מלבוש עליון - משום שבפטירת אביו ואמו חיוב האבלות אינו רק משום היותם קרובים אלא זוהי אבלות נוספת על שאיבד מצוות כיבוד אב ואם].

בדמעות ובכיות ללא הפוגות - הלא התורה אומרת "אינו שומע בקול אביו ואמו... ותפסו אותו" וגו', והרי כמה החמירה תורה על כיבוד אב [ותוך כדי דבריו ניסיתי לומר לו שיותר לא אשוב לזה החטא לעולם, אבל הוא לא שמע כלל אלא המשיך לומר זאת בקול בכי כמה פעמים].

והוסיף בנו שליט"א: "זו היתה הפעם הראשונה והאחרונה שלא שמעתי בקולו, כי נכנס בי אז פחד הדין ויראת שמים מהו כיבוד אב".

(גיליון מאמר שבועי ממרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א)

ראו דבר כזה אצלו שיישב וישוחח שיחת חולין, אבל כבוד אמו שאני, וישב עמה זמן ממושך לשוחח - אמנם מיד כשיצא מחדרה, קפץ בזריזות וניתר לחדרו, ומיד השקיע עצמו בעולמה של תורה. שח אחד מבני רבינו: דכירנא כד הוינא טליא, בהיותי ילד בן תשע, ציווני אבי מורי לעשות איזה דבר, ולא שמעתי בקולו. מיד נעמד אבי לידי והתחיל לקרוא בעל פה מילה במילה בקול בכי את לשון המשנה בפרק בן סורר (סנהדרין ע"ב): "ירדה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות", ובכה

## יהלומים מגדולי ישראל

**הכרתי משפחה אחת, שאם מאיזושהי סיבה היו רוצים להעניש את אחת הבנות - לא היו נותנים לה לסדר את המיטה של האבא, והיא הרגישה בכך את העונש הכבד ביותר שיכול להיות עלי אדמות...**



**פניני חינוך מיוחדים ממרן הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל - מאוצרו של רבי שלמה לזונשטיין שליט"א**

אחרים". ההורים צריכים לתת דוגמא טובה לילדים לאותם ערכים שהם מחנכים.

רק כאשר ההורים בעצמם מלאים על גדותיהם במידות טובות וביראת שמים, ומשמישים לילדיהם דוגמא אישית טובה - יש תקווה שהחינוך יצליח אם כי גם אז צריך עדיין רחמי שמים מרובים.

### מי תסדר בכל יום את המיטה של אבא?

סיפרו לי על משפחה אחת שהיתה שם תורנות בין הבנות מי תסדר בכל יום את מיטת האבא. אם מאיזושהי סיבה היו רוצים להעניש את אחת הבנות - לא היו נותנים לה לסדר את המיטה, והיא הרגישה בכך את העונש הכבד ביותר שיכול להיות עלי אדמות. בבית הזה התנהגותו של האבא היתה מעוררת כבוד. הילדים הרגישו שאבא שלהם הוא משהו מיוחד, והרגישו זכות מיוחדת לכבד אותו. אבל מי שאינו מתנהג בתוך ביתו בדרך של כבוד ודרך ארץ, אינו מעורר כבוד כלפיו, ודבריו אינם משפיעים על בני ביתו. החינוך של בית הספר אינו מספיק. הוא רק חלק מהתמונה הכוללת. צריך גם את החינוך של הבית. שניהם ביחד יכולים, אולי, להוות חציצה כנגד הרחוב הקלוקל. וכדי שהילדים יושפעו לטובה מההורים צריך כל אחד לעשות דברים כאלו שילדיו ירגישו רגשות של כבוד כלפיו, שירגישו שאין הוא איש "פשוט" אלא יש בו דברים מרוממים ומיוחדים. בצורה כזאת יש תקווה שילדיו יעריכו אותו, יכבדוהו וישמעו לדבריו. כאשר ילדים רואים שם שמים שמתאהב על ידי אביהם, הם רואים אותו קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ולא רק בתורה אלא גם בדרך ארץ, משאו ומתנו באמונה, יש לקווה שגם הם יתנהגו לתפארת ויהיו גם הם מקדשי שם שמים.

(קטעים מלוקטים מתוך הספר 'ומתוק האור' - פניני הגר"א"ל)

אמר רבינו: ידוע לכל, כי הדבר העיקרי, עליו הפקידו כלל ישראל מדורי דורות, היה חינוך הדור הבא. אבות הנחילו לבניהם את המסורת שהם קיבלו מאבותיהם.

בזמננו הפך עניין זה לדבר לא פשוט בכלל. הרחוב על כך בעייתי, עד שקשה מאוד לחנך את הילדים כפי רצון ההורים הילדים חושבים שההורים הם "מהדור הקודם" ו"אינם מבינים", ואילו הם הילדים, "מבינים" יותר מההורים.

קשה מאוד להסביר למי שחושב את עצמו ל"מבין" שהוא בעצם "לא מבין", וכי דווקא אותם אלו שהוא חושב שהם "לא מבינים", הם בעצם ה"מבינים" האמיתיים.

עלינו לדעת את מה שאמר הגאון מוילנא למגיד מדובנא (מובא ב"אוהל יעקב" פרשת תזריע). המגיד מדובנא שאל את הגר"א באיזה אופן יכול הצדיק להשפיע מצדקתו ומיראתו על בני דורו? השיבו הגר"א במשל:

דומה הדבר לכלי גדול, אשר כלים קטנים סובבים אותו מכל צדדיו, אם תשפוך לתוך הכלי הגדול בלי הפסק, הוא יתמלא ויעלה על גדותיו, עד שישפוך ממנו ויתמלאו כל הכלים הקטנים שמסביבו. אולם כל עוד לא תמלא את הכלי הגדול על גדותיו - לא יגיע אל הכלים הקטנים מאומה.

כן הוא הדבר בנוגע להשפעה על אחרים. רק כאשר בן אדם ממלא את עצמו בתורה וביראת שמים, יש בכוחות להשפיע על הסובבים אותו.

הדבר הראשון שאדם המעוניין להשפיע צריך לדעת הוא, שהוא בעצמו צריך להיות חדור בעצמו במה שהוא רוצה להשפיע. אדם כעסן לא יוכל לחנך את ילדיו לא להיות כעסנים, וכמו שאמרו חז"ל (בבא מציעא קז ע"ב) "קשוט עצמך ואחר כך קשוט

# האם מותר להנות מראיית מטע מלבלב של פירות ערלה? מתי צריך לחשוש לאיסור ערלה גם במיעוט שאינו מצוי? האם אפשר לקבוע את גיל האילן על פי מראהו?



**בעיות ערלה המצויות בשווקים - משיעוריו של הגאון רבי דוד שרייבר שליט"א מח"ס דיני מגדים וקנין יורה דעה ומו"ץ בבי"ד דהגרמ"ש קליין שליט"א**

יהודי, אין לאכול מפירות אלו [באופן המבואר עיין הערה<sup>1</sup>]. מקור אספקה מסויים - יהודי שאינו שומר תורה ומצוות, המוכר פירות שלא בסמוך למטע בו גדלו, וקיים חשש שהביא את הפירות ממקור אספקה מוגדר וידוע לו מקורו, [ולא מכמה מקורות אספקה שונים], נחלקו הפוסקים האם בכך שלקח את הפירות ממקום קבוע נחשב הדבר כספק בדבר הקבוע שאין הולכים בו אחר הרוב, והפירות אסורים.

ג. המוצא פירות מחוץ למטעים ואחוזי הערלה במין פרי זה נמוך מאוד בשיעור 'מיעוט שאינו מצוי', אף אם מקום מציאתם סמוך למטעים, אין זה נחשב כספק בדבר ה'קבוע' והולכים בזה אחר הרוב והפירות מותרים באכילה.

ד. כמו כן, עצי פרי הנטועים במקומות עזובים ומופקרים שאין מטפלים בהם, וניכר לעין שהעצים נטעו לפני שנים רבות, ניתן לסמוך על כך ולאכול מפירותיהם<sup>4</sup>. (ועיין להלן אות ו' בענין רימונים, לימונים, סבסב וענבים).

ה. מטעים המטופלים, שיש לחוש בהם לנטיעות ערלה, אין לקבוע את גיל האילן על פי מראה, אלא רק על פי מידע מדויק המוודא כמה שנים עברו מנטיעתו<sup>5</sup>.

ו. יש מיני אילנות שגם לאחר כמה שנים מנטיעתם, במהלך הגדילה מתפתחים ענפים חדשים [המכונים חזירים] הגדלים מחלק הגזע שתחת פני האדמה או מהשורשים. ענפים אלו אינם חלק מהאילן לענין שנות ערלה, אלא צריך למנות להם שנות ערלה מחדש, והפירות הגדלים על אותם הענפים קודם שיעברו שנות ערלה אסורים משום ערלה. ענין זה מצוי בעצי רימון, לימון וסבסב.

א. חנות, סופרמרקט או דוכן וכל כיוצא בזה שאין להם תעודת כשרות ראויה, אין לקנות מהם פירות משום חשש איסור ערלה [גם אם הקונה מתעתד להפריש תרומות ומעשרות כדין]. הקונה פרי ממין מסויים שידוע שרוב הפירות המצויים בשוק ממין זה אינם מנטיעות ערלה, אם מיעוט הערלה המשווק בשוק הוא 'מיעוט המצוי', יש אומרים שאין לילך אחר הרוב ולהתיר אכילת הפירות<sup>1</sup>.

הפוסקים נחלקו באלו אחוזי ערלה המצויים בשוק [מהמין המדובר] נחשב הדבר 'מיעוט המצוי' יש אומרים שאף באחוזי ערלה נמוכים, נחשב הדבר 'מיעוט המצוי', ועל כן כאמור יש אומרים שאין לאכול פירות שנקנו במקומות אלו.

בכל זמן נתון ניתן לברר על מיני הפירות השונים המשווקים ללא כשרות ראויה, האם קיים בהם חשש ערלה, בטל' 02648888 שלוחה 3.

ב. גם אם הוברר שאחוזי הערלה המצויים בשוק בפירות מהמין המדובר הם בשיעור 'מיעוט שאינו מצוי', מ"מ לא בכל אופן הולכים אחר הרוב להתיר הפירות באכילה, כדלהלן: האופנים שסומכים על הרוב והפירות מותרים.

אם מוכר הפירות אינו יהודי, ומוכר את הפירות שלא בסמוך למטע בו גדלו, הפירות מותרים באכילה.

כמו כן, היה מוכר הפירות יהודי, שאותה סחורה שמוכר הובאה אליו<sup>2</sup> מכמה מקורות אספקה, הפירות מותרים באכילה. האופנים האסורים:

פירות הנמכרים בסמוך למטע בו גדלו, הן אם נמכרים על ידי יהודי שאינו שומר תורה ומצוות והן אם נמכרים על ידי מי שאינו

1. כיון שלדעת חלק מהפוסקים כשהספק הוא בדבר הניתן לברור, אין להסתמך על הרוב נגד 'מיעוט המצוי'. כמו כן, במקום שאפשר להשיג הפירות עם השגחה ראויה, אין להסתמך על הרוב נגד 'מיעוט המצוי'
2. ולא יודע מקור כל אחד מהם, למעט שהוא לקח אותם וידוע מהיכן מקורם.
3. שבאופן שלוקח מהמקום מוגדר הדבר כספק בדבר ה'קבוע' [ולא בדבר ה'פרוש'], שאין הרוב מכריע הספק, משום ש'כל קבוע כמחצה על מחצה'. אמנם גם כדי לאסור מצד קבוע צריך שיהיה אחוז סבירות מסויים שיש כאן ערלה בשדה עצמו או בשדות שבמרחק ואזור כזה המחשיבו לחלק מהספק.
4. ויש לדעת שבמטעים עזובים אחוזי התולעים והשרצים בהם גבוהים.
5. גם כאשר מזהים את מספר השנים, מאחר ועצים רבים נטעים במטע לאחר שנתיים במשתלה.



וצריך להזהר מלקנות ללא הכשר, כי משווק על סמך שאין בו ערלה.  
 ת. פירות ערלה אסורים גם בהנאה. ולכן מין פרי העשוי לריח מלבד האיסור לאוכלו אסור גם להריח אותו.  
 מין פרי שאינו עשוי לריח, נחלקו הפוסקים האם מותר להריחו. פרחי הפרי, אין בהם איסור ערלה ומותר להריחם, ואין צריך לומר שעצי ריח שאינם עושים פירות, שאין בהם איסור ערלה ומותר להריחם.  
 ט. כמו כן נחלקו הפוסקים, האם מותר להנות מראיית פירות ערלה [אף שאינם עשויים במיוחד לראיה]. על כן, מטע ערלה, יש מקום להחמיר שלא לסייר בו במטרה להנות מיופי הפירות, צורתם, וכדומה.<sup>7</sup>

בגידולי הגפן מצוי עוד, שמבצעים 'הַבְּרָכָה', וכך צומחת לה נטיעה חדשה של גפן המצריכה למנות מחדש שנות ערלה, והפירות שגדלים עליה קודם שיעברו שנות הערלה אסורים משום ערלה. יש לציין שפעמים שה'הַבְּרָכָה' אינה ניכרת. עוד מצוי, שאחרי כמה שנים של גדילה, בכדי לרענן את הצמיחה, קוצצים הנטיעה עד סמוך לפני הקרקע באופן שנשאר מהגזע פחות מ'טפח'. כשנטיעה זו מחדשת גידולה, צריך למנות מחדש שנות ערלה, והפירות הגדלים עליה קודם שיעברו שנות ערלה שאסורים משום ערלה.  
 ז. ישנם מינים מסויימים שהגדרתם אינה ברורה האם דינם כפרי וחייב בערלה או ירק ואינו ערלה, כגון פאפיה ופסיפלורה,

6. בשיטות שונות, ביניהם, מכופפים יחור וטומנים אמצעיתו תחת פני האדמה.

7. אבל להנות מהמטע עצמו, ואפילו מצורת עצי הפרי וכדו' לכו"ע אין איסור.



## יוצאים לחופשה?

### מוקדי בירור טלפוניים לשאלות הלכתיות נחוצות

גבולות הארץ, ופרטי הדינים להיתר יציאה לחו"ל - 03-5706906.

ערלה ומעשרות - 02-6488888 שלוחה 3.

עירובין - 054-8483320 - 0504142100

תחומין - 'עירבתם', הועד לענייני תחום שבת - 072-2722909.

טל' בית ההוראה לענייני כהנים: 02-5862153, 08-3132020.

שאלות דחופות טהרת כהנים: 072-2722901, 052-7115039.

יחוד - 050-4198742, 03-6194362.

כשרות מכשירי חשמל לעניין שבת - 072-2164422.

כיווני תפילה - 03-5706906.

מקוואות - 077-2222200 שלוחה 1.

**להודרת חוברת 'הלכות שכיחות לנופשים בימי בין הזמנים' מהדורת תשפ"ב - לחץ כאן**

#### הסיפור היומי

**בשעה 1:00 בלילה, אחרי יום עמוס בסיבובים בין דירות, התיישבתי מותש על הספה נושא תפילה חרישית להקב"ה שיאיר לנו את הדרך לצאת מהסבך. נטלתי בעייפות ספר כלשהו שהיה מונח סמוך, פתחתי אותו באקראי ו...גדהמתי**



**אם גם אתם חייבים לעזוב או-טו-טו את הדירה ועדיין אין לכם מושג לאן - הסיפור המדהים הזה בדיוק בשבילכם**

למצוא דירה חלופית, אלא שגמרנו אומר לרכוש דירה משלנו, ולא עוד - אלא בעיר אחרת בה גרים בני משפחה ומכרים רבים. חיפוש דירה בעיר אחרת לוקח יותר זמן, מכיוון שאי אפשר לקפוץ

"תוך שלושה חודשים מהיום עליכם לפנות את הדירה!" - כך התקבלה ההודעה מבעלי הדירה השכורה בה התגוררנו. שלושה חדשים נשמעים לכאורה כפרק זמן ארוך דיו כדי

לרגע לראות דירה אלא צריך לרכז מספר דירות ורק אז לנסוע לראותן, כך שהחיפוש התמשך מעבר לרגיל.

חודש לפני תאריך הפינוי מצאנו דירה יפה, כמעט שחתמנו חוזה אלא שאז ראתה אשתי טיפוסים מפוקפקים מסתובבים בסביבה החדשה. חזרנו גם למחרת וראינו כי לא היה זה מקרה כלל, ואכן בסביבה מתגוררים טיפוסים שונים שאינך רוצה לגדל את ילדיך בסביבתם. אשתי הודיעה נחרצות כי אינה עוברת לעיר זו, כי לא שווה לה לגור ליד המשפחה והחברים אם זה בא על חשבון חינוך הילדים! שבנו אפוא לעירנו והתחלנו מחדש בחיפוש אחר דירה הולמת.



עמדנו כבר שלושה שבועות לפני הפינוי - ודירה אין.

בשעה אחת אחרי חצות הלילה, אחרי יום עמוס בעבודה ועמוס בסיבובים בין דירות שונות, מותש גופנית ונפשית, לא יודע לענות לאשתי ולילדיי להיכן נעבור ומתי - נטלתי לידי איזה ספר סיפורים שקיבלתי במתנה, התיישבתי על הכורסא ונשאתי תפילה חרישית שה' יאיר את עיניי בעניין הדירה. פתחתי את הספר באקראי והתחלתי לקרוא את השורות שלפניי. נדהמת. הרגשתי כאילו ה' מדבר אלי מתוך הספר! המשפט הראשון שנקרה לנגד עיניי היה: "אני לא דואג, יש לי אבא שמטפל בי"... ולא תאמינו - הסיפור נסוב על אברך שבעל הבית של דירתו הודיע לו כי עליו לפנות את הדירה בתוך... שלושה חודשים! ממש הרגשתי שמדובר בסיפור שלי.

והסיפור ממשיך ומתאר: מלאכת חיפוש הדירה התבררה כמסובכת כבר מתחילתה, שכן, האברך דן עמד בפני כמה משוכות אותן היה עליו לצלוח. תחילה היה זה האזור אשר חייב להיות מתאים לחינוך ילדיו ברמת החינוך שהורגלו בה עד עתה, ובעניין זה לא הסכים כלל להתפשר. באזור זה לא היו כמעט דירות להשכרה, זה היה נתון שא"א לשנותו וכמו כן כל דירה שהועמדה להשכרה ביקשו עליה מחיר מפולפל, אשר היה הרבה מעבר ליכולתו הפיננסית. המפלט היחיד שנשאר לו היה בטחוננו בה', הוא ידע שבכוח הביטחון יוכל לגרום להבאת כל דבר שהוא מעוניין בו...

בהמשך הובאו התלאות שעבר אותו אברך, כאשר המתווכים ייאשו אותו מלמצוא דירה בסכום שביקש, אך הוא מצידו דבק באמונה וביטחון בה', יום יום הקדיש זמן ללימוד שער הביטחון ועוד ספרים וחזיק את בני ביתו כי ה' לא יעזוב אותם ובודאי ימציא להם דירה נאה בסכום שיכולים לעמוד בו. המתח הגיע לשיאו כאשר נאלץ לעזוב לחו"ל בשבוע האחרון ואין כל דירה באופק, הבית ארוז ומוכן לפינוי אך לאן לא יודעים. והסוף הטוב - יומיים לפני המועד שב מחו"ל ובו ביום מצאו דירה מקסימה שזה עתה הוצעה בשוק, הדירה ענתה בדיוק על צרכיהם ותקציבם... לאור הדמיון הרב בין הסיפור למציאות, חשתי כי משמים מרמזים לי כי את הדירה המתאימה אמצא רק יומיים לפני המועד

האחרון לפינוי...



אנו עומדים כבר שבועיים לפני מועד הפינוי, ודירה אין. התקשרתי לחברת הובלות וסגרתי איתם על הובלה, בלי תאריך כמובן, כיוון שלא ידעתי לאן ומתי, רק ידעתי מהו המועד האחרון לפינוי.

מחמת הזמן הקצר שנותר הפצירו חברים שלא נחפש לקנייה כי אם להשכרה, מכיוון שאין סיכוי לרכוש דירה ולחתום חוזה בטווח זמן כה קצר, דבר הדורש לא מעט ימים עד שהכל מתעדכן ועובר בעלות. אבל גם זה לא שינה את המצב. בדקנו אין ספור דירות להשכרה ולא עלה באמתחתנו דבר, נשאר רק להתחזק באמונה בה' שיחוס וירחם. חברים ומשפחה כבר הציעו לארח אותנו בביתם ביום הפינוי שהיה כה קרוב.

שלושה ימים לפני הפינוי, מתקשר מתווך ומציע דירה חדשה ויפה שעדיין לא אוכלסה ועמדה למכירה. הוא קבע לנו פגישה עם המוכר, משנפגשנו ראינו כי אנו מכירים זה את זה מכבר, וקבענו פגישה אצל העורך דין לחתימת חוזה. המוכר מצידו, בגלל ההיכרות שלנו הסכים כי אאכלס את הדירה תיכף עם חתימת החוזה, לפני התשלום על הדירה. הוא אף עשה מאמצים כבירים לקבל את המפתחות מהקבלן תוך יומיים, הליך שלוקח הרבה יותר זמן עד לסידור כל המסמכים.

במקביל התקשרתי לחברת ההובלות, אך הם כבר היו עם לויז מלא וגדוש. כל חברות ההובלות שהתקשרתי אליהן היו מלאות ולא היה להם זמן פנוי. נו, מובן שלהזמין הובלה לעוד יומיים זה מאוחר מאוד. רק בערב שלפני יום הפינוי, בשעה 10:00 בלילה התקשרו מההובלות שמצאו חלון של כמה שעות למחר להעביר את הדירה שלי. הסברתי להם שבשעה 2:00 בצהרים מגיעה ההובלה של הדיירים הנכנסים, והם השיבו כי יעשו כל מאמץ לסיים לפני שהם מגיעים...

את המפתח לדירה החדשה קיבלתי רק למחרת, בשעה שהמוביל שלי עושה את דרכו לדירתי הישנה הארוזה בארגזים, והדיירים הנכנסים כבר מעמיסים את תכולת דירתם על המשאית שלהם.



למרות הלחץ והבלגן מיהרתי למשרדי הרשויות לבקש שיחברו אותי למים, שכן אי אפשר להכנס לדירה ללא מים בברזים, מה שאומר שאי אפשר לשטוף את אבק הבנייה מהמרצפות ומי מדבר על לרחוץ את הילדים וכו'.

להפתעתי מצאתי את המשרד סגור עם מודעה כי היום ייפתח האגף בשעה שתים בצהרים. בשעה שתים בדיוק התייצבתי במשרד, שכבר היה מלא בממתנים. בהגיע תורי בקשתי חיבור למים. "מחר בבוקר תחובר", ענו לי. הסברתי שאני צריך את החיבור היום, אך הם השיבו כי אין סיכוי לחיבור היום ורק מחר בבוקר יחברו אותי.

פניתי למנהל, שניסה לשכנע את העובד שמחבר מונים לחבר את דירתי החדשה למים, אך הוא, בשל עומס העבודה שלו סירב בתוקף.

כמה וכמה פקידים ניסו לעזור לי, אך לשווא. לבסוף אמר לי אחד הפקידים כי רק הוראה מגבוה יכולה אולי להועיל, והפנה אותי למנהל המשרד. ניגשתי לאגף והתחלתי להסתובב בקומה בתקווה למצוא מזור, משהו משך אותי להיכנס לדלת מסוימת. נכנסתי ומצאתי עובד בכיר שמכיר אותי מבית הכנסת. החלפנו 'שלום עליכם' חם וידידותי והוא שאל למבוקשי. השבתי לו שאני צריך את האדם הממונה על חיבור המים, תיכף החווה באצבעו לעבר האדם שלידו ואמר: "הוא הבן אדם".

לא ידעתי אם אמר זאת בצחוק או ברצינות, אבל במצבי אין זמן לספיקות. פניתי לאותו אדם, והוא השיב את אותה תשובה, כי רק מחר בבוקר יחברו אותי. הסברתי לו את המצב, שרק היום קיבלתי את המפתח לדירה וכו'. הוא ביקש לוודא שאני דובר אמת, ואינני מבקש זאת רק על מנת לשטוף ולהכין את הדירה לעוד ימים מספר. והנה, באותו רגע קבלתי טלפון מההובלה שהם כבר בכתובת החדשה והדירה נעולה...

הטלפון הזה היה בדיוק ברגע הנכון. הוא הבין שאני דובר אמת ולא מהתלבט, על אתר שלף את הנייד ואמר את המשפט הבא: "את הדירה של... תחבר הרגע למים!". דממה שררה למספר שניות, ואז: "שמעת מה אמרתי? הרגע לחבר!".

לא היה לי נעים לנצל את העובד, וניסיתי להציע שאפצה אותו ב-100 ש"ח על הלחץ. כאן הוא כעס עלי מאוד ואמר שקוראים לזה שוחד ואף איים שיורה לו לבטל את החיבור. התנצלתי ומיהרתי לשוב לדירה החדשה כדי לפתוח את הדלת למוביל

שכבר המתין לפרוק את תכולת הדירה בבית החדש. כשהגעתי לבניין ראיתי את מתקין המונים יוצא מהבניין. הודיתי לו מאוד וביקשתי לשלם לו בכל זאת שכר טרחה. הוא סירב בתוקף להצעה ואמר: "אני לא יודע מי אתה ומה אתה, אבל בחיים שלי לא עשיתי כזה דבר ולא מתכנן בעתיד לעשות כזה דבר. אתה בר מזל..."

מדהים היה לראות את ההשגחה הפרטית גם בפרט הזה: בו ברגע שהמובילים שלי סיימו לפנות את הדירה הישנה - הופיעה משאית ההובלה של הדיירים הנכנסים!



בלילה, אחרי שהילדים כבר היו רחוצים ובמיטות הלכתי להתפלל ערבית. אחרי התפילה ניגש אלי יהודי מבוגר שעבר חיים לא קלים בלשון המעטה וביקש: "אתה יכול לעזור לי גם החודש?"

הבן אדם מעולם לא פנה אלי ולא ביקש, והפעם הוא מבקש כאילו שכל חודש אני עוזר לו. לרגע חשבתי לחמוק ממנו, מכיוון שיש לי במשפחה הקרובה אנשים לתמוך בהם, אלא שאז נזכרתי ב-100 ש"ח שגם כך תכננתי לשלם לחיבור המים, אז למה לא לעזור לו בכסף שהיה אמור להגיע לעובד של העירייה?

שאלתי אותו אם מדובר בחשבון חשמל וכמה החשבון, והוא השיב שמדובר ב...חשבון מים!! שמאיימים לנתק לו...

בהתרגשות שלפתי את השטר שעמו רציתי לשלם עבור חיבור המים שלי, ונתתי לו אותם על מנת שלא ינתקו את המים שלו!

(גליון קבלת שבת פר' מסעי פ"ב; הובא ע"י הרב פנחס זרביב מכוון למעשה. לתגובות ולחומר נוסף [p0583271323@gmail.com](mailto:p0583271323@gmail.com))

## הסיפור היומי

**עברו כארבעה חודשים, ואני נקראתי לבוא אל אבי, והוא פתח ואמר לי: "הזוכר אתה שקניתי ברכבת תמונה של 'הבעלזער רב'?" אמרתי: לא די שאני זוכר, אלא את האמת אגיד, שהדבר היה חידוש בעיני, שחוזרים ממונקאטש וקונים תמונה של 'הבעלזער רב'!**



**כך מקצצים את ענפי הפרא מהאילן המפואר - הגרי"ש אונגר זצ"ל מספר על השיעור המאלף שקיבל מאביו בילדותו**

לבם לכך, ולא היה להם עניין בתמונות, אולם אבי זצ"ל קרא למוכר התמונות והזמינו לשבת על ידו, משהתיישב נטל ממנו את התמונות והחל מעלעל בהן, בתורו אחר תמונה שתמצא חן בעיניו.

הוא העביר את התמונות אחת לאחת נגד עיניו, עד הגיעו לתמונה בה נראתה דמותו של מרן הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זצ"ל ורכש אותה. אני, שהייתי ילד כבן שתים עשרה שנה כאמור, תמוה היה בעיני שאנו חוזרים מ'מונקאטש' וקונים תמונה של "הבעלזער רב", אך כיון שלא העזתי לשאול את אבי, שמרתי את

סיפר הגרי"ש אונגר זצ"ל גאב"ד חוג חתם סופר: זכורני ימים מקדם, כד הוינא טליא כבר תריסר שנין, הייתי יחד עם אבי זצ"ל ב"שבת חנוכה" במונקאטש אצל הגה"ק ה"מנחת אלעזר" זצ"ל, וביום שני בשבוע לעת ערב נסענו חזרה לפעסט ברכבת. כל הלילה ההוא, הקרון היה מלא באנשים, ביניהם גדולי תורה ורבנים.

באחת התחנות עלה לרכבת קבצן יהודי, שפשט ידו לצדקה, והביא עמו למכירה תמונות של צדיקים וגדולי ישראל, דבר שהיה חידוש בימים ההם. מובן, שגדולי התורה שהיו ברכבת לא שתו



ואזי העץ גדל לגאון ולתפארת. אולם, אם יתעלם מענפי הפרא ולא יקצוץ אותם, יהיה הדבר בעוכריו של העץ, שיאבד מכוחו את הלחלוחית שנכנסת באותם ענפי פרא. הנמשל הוא: העץ הוא 'דרך החסידות', אותו אילן קדוש רב פארות שנטע לנו מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הק' זי"ע, הגדל לתפארת ונותן פירות מתוקים ונאים. ברם, בכל חסידות ישנם לדאבוננו 'ווילדע צווייגן' [ענפי פרא], היא 'החסידות של שטות' שהולכת לחלקו של היצר הרע, שמביא קטגוריא בין תלמידי חכמים וצדיקים. ואם מזמרים וקוצצים אותם אזי מתאפשר לאילן לגדול פאר.

"ואכן", סיים, "זאת בקשתי ללמדך, שכאשר באים מ'מונקאטש', עלינו לזכור ולקצוץ את ה'ווילדע צווייגן' - א מונקאטשער חסיד, מעג האבן א בילד פונעם בעלזער רב!" [חסיד מונקאטש רשאי שתהיה ברשותו תמונה של הרבי מבעלזא!]

(רשומים בשמך, הובא בליקוטי שמואל)

הדברים בלבי. אבי ז"ל נטל את התמונה שרכש והכניסה ב'בריו טאש' [ארנק המסמכים האישי], וכשהגענו הביתה הניחה במגירת שולחן הכתיבה.

עברו ימים - כארבעה חודשים מאותו מעשה, ואני נקראתי לבוא אל אבי, והוא פתח ואמר לי:

"הזוכר אתה שרכשתי תמונה מ'הבעלזער רב'?"

אמרתי: לא די שאני זוכר היטב, אלא את האמת אגיד, שהדבר היה חידוש בעיני, שחוזרים מ'מונקאטש' וקונים תמונה מ'הבעלזער רב'!

ענה לי אבי זצ"ל: "דע לך, שאינני אספן תמונות, ואין לי כל עניין בהן, אמנם את התמונה הזאת קניתי בשבילך, על מנת שתדע שכשחוזרים מ'מונקאטש' רשאים לקנות תמונה מ'הבעלזער רב'... דע לך, אמנם 'חסיד' הנני, אבל לא משוגע!"

והוסיף: "אמשול לך משל למה הדבר דומה, לגנן שלו עצי פרי בגינתו, ובראותו שהם מגדלים ענפי פרא, הוא בא ומזמר אותם,

ט"ו באב

## בני משפחת הרבי הפצו להעבירו לבוקרשט שהיתה אז בטוחה יותר, אולם הוא התנה זאת בכך שמסמכי הנסיעה יגיעו קודם ט"ו באב, שכן אח"כ כבר צריך להתכונן לר"ה. לבסוף הגיעו המסמכים רק בכ"ד אב, והרבי לא אבה לנסוע...



ומשמו של ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע נאמר: "בכ"ד של מעלה בהיכל הזכות, מתחילים 'להזיז את הספסלים' מט"ו באב לקראת הימים הנוראים" | על שגב עניינו של יום ט"ו באב, מאוצרו של הרה"ג ר' שמואל צבי גנין שליט"א

שאר ערי ועירות רומניה. רבינו נעתר לבקשתם, אך התנה תנאי שהניירות והמסמכים הדרושים לכך יגיעו קודם ט"ו באב, דאחר זה צריכים כבר להיות בהכנה דרבה לקראת הימים הנוראים, ואין פנאי לטלטול הדרכים. ואמנם לדאבון לב המשפחה, אחר כל ההשתדלויות המרובות הגיעו המסמכים רק בכ"ד אב ורבינו נשאר במקומו עוד זמן רב.

כ"ק מרן אדמו"ר מרחמרסטיוקא שליט"א סיפר באחת משיחותיו, כי זקה"ק רבי יוחנן מרחמרסטיוקא זי"ע היה נוהג ללמוד בחברותא עם הגאון האדיר רבי שלום מלמד זצ"ל אב"ד אומאן, שהיה אדם גדול מאוד וגאון עולם בנגלה ובנסתר, ויחד למדו שו"ע אבן העזר בענין היתר עגונות, שהיתה סוגיא קשה מאוד. וכשהגיע לט"ו באב, אמר לזקה"ק זי"ע: "מעכשיו אינני יכול ללמוד זאת, מפחד יום הדין איני יכול להתעמק בהסוגיא", ולמדו אז בענינים אחרים.

תיאור מעניין מצאנו על הגה"ק ה"ויחי יוסף מפאפא זי"ע: "את חרדת הימים הנוראים כבר הרגישו עליו מט"ו באב ואילך, והיו שגורים בפיו דברי הרה"ק ר"א מליזענסק זי"ע"א, על המשנה 'באחד באלול ר"ה למעשר בהמה' - מי שמתעורר רק בחודש אלול ליר"ש ותשובה, יש בו דעת כבהמה.

כבר נאמר בגמרא על יום חמשה עשר באב: "מכאן ואילך [מיום ט"ו באב] המוסיף יוסיף". היינו, המוסיף בלימוד תורה בלילות החל מתקופה זו, המתארכים יותר מן הימים, יוסיף לו חיים. על כן בהרבה מקומות בישראל, נהגו בליל זה להרבות סדרי תורה בהתמדה ובשקידה, וצדיקי הדורות ניצלו ימים אלו בהוספה וחיזוק לקראת הימים הנוראים הקרבים ובאים, ובפרט להוסיף שעות לימוד בלילות, כדי לקיים מה שנאמר בגמרא "מאן דמוסיף בלילה - יוסיף לו חיים. הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע אמר, שראוי לו לשליח ציבור של ימים הנוראים להקפיד לבל יעבור עליו אף לא יום אחד מט"ו באב ואילך בלי לימוד גמרא. עד כדי כך, שמסופר [מובא ב'לוח דבר בעיתו' להגר"מ גנוט] שפעם אחת נמנע בעצמו מלהיות הש"ץ בבית מדרשו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליזענסק זיעועכי"א, לפי שלא למד יום אחד משום טירדת מצוה.

### הכנה לימים הנוראים

בקובץ תפארת ישראל, אלול תשמ"ז - על האדמו"ר רבי משה יהודה לייב מפאשקאן זי"ע"א מסופר, שבימי מלחמת העולם השנייה, כאשר הורע המצב בפאשקאן, השתדלו בני המשפחה להעבירו לבוקארשט אשר נחשבה אז למקום מבטחים כלפי

זה היו מתחילים בהרבה מחצרות הקודש באמירת תיקוני זוהר כנהוג. כך נהגו רבים מיקירי ירושלים, וכן נהגו כ"ק האדמור"ים מסקוורא וויזניץ זצ"ל.

בספר מושיען של ישראל, עמ' רפ"ד - על הגה"ק מסאטמאר זי"ע, מסופר: "מיום ט"ו באב ואילך, היה מתחיל ללמוד שיעור קבוע בכל יום בתיקוני זוהר, והלימוד הזה היה בקול חוצב להבות אש בהתלהבות עצומה עד שהיו שומעים קולו בחוץ, ולפעמים באמצע הלימוד נתן את קולו בבכי. ומספרים זקני החסידים שבשנות צעירותו, שאז היה דרכו מאוד להסתיר את לימודיו אף בזוה"ק, היה סוגר את עצמו בחדר לפנים מחדר גם בעת אמירת התיקונים, אבל בשלהי קייטא שהחום גדול מאוד, היה פותח את החלון והיו החסידים נאספים מאחורי החלון לשמוע את קולו נאדר בקודש".

"הרה"ק ראי"ה ממחנובקא זיע"א, החל ללמוד מיום זה את ההוספות שבסוף תיקוני זוהר, ואמר לי שכן המנהג בסקוורא" (לוח דבר בעתו, ט"ו באב)

על הגה"צ רבי מרדכי אריה הורביץ אב"ד בנילא מסופר: "בקיץ היה נוסע לירושלים והיה מקפיד להיות בט"ו באלול, חזרה בביתו, כדי להתכונן לימים הנוראים, בנסיעתו היה נוטל עמו ספר תיקוני זוהר, שהתחיל לאמרו מט"ו באב, כדי לסיימו עד יוה"כ"פ, ואם לא הספיק היה משלימו אה"כ.

"בדרך כלל שרוי היה באותו פרק ב'קעמפ' להחליף כת, אך כל מי שראה אותו בליל ט"ו באב אחרי תפילת מעריב כשהוא נשאר על עמדו בביהמ"ד תפוס שרעפים, היה בהכרח נזכר מיד כי חודש אלול מתדפק בשער. אנחותיו רבו בימים ההם גנוחי וילולי כשהוא מתאונן ומתנה את צער נפשו, בלשון: 'אוי! ס'קומט שוין חודש אלול, ס'קומען שוין די הייליגע טעג. אוי! ואוו האלט מען' [מעובד עפ"י הספר תולדות בעל הויחי יוסף].

על מרן הישועות משה' מויז'ניץ זי"ע מסופר: "בכל שנה מיום ט"ו באב, החל רבנו לשנן תוך כדי לכתו לטייל במקום הנופש קטעי 'נוסח' מתפילות הימים הנוראים, כשכל כולו רוטט מהתרגשות דקדושה לקראת הימים הקדושים הקרבים ובאים... בספר "עבודת עבודה" בפר' ואתחנן לכ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצו"ק מובא, שהרבה אף הוא לעורר בשיחותיו בתקופה זאת אודות כך. באחת משיחותיו אמר: "אומרים בשם הרה"ק ה'דברי חיים' זיע"א, כי בבי"ד של מעלה בהיכל הזכות, מתחילין להזיז את הספסלים [רוקען די בענק] מט"ו באב לקראת הימים הנוראים. והוא ידע מאי דקאמר, כמו שהעיד עליו הרה"ק מרוז'ין זיע"א, שהוא אחד מהבי"ד של מעלה.

#### המנהג ללמוד תיקוני זוהר

בספר נטעי גבריאל, בין המצרים ע"מ' תקס"ז - הביא שמיום

#### פרשת השבוע

**כשהגענו ליער, נאלצנו ללכת על קוצים וברקנים, וחשתי אי-נעימות רבה מכך שהצעתי לרבינו לטייל שם. רבינו הבחין בכך וביקש לשמח אותי קצת, הוא פנה אלי בצחות ושאלני: 'נו, מנחם אליעזר! איזה פסוק מתאים למקום כזה?' ...**



הרה"ח ר' מנחם אליעזר מוזס שליט"א מספר על השעות הנעלות בנאות דשא עם כ"ק מרן אדמו"ר בעל 'חכמת אליעזר' מסערט ויז'ניץ זצוק"ל

שליט"א, שזכה להתלוות לרבנו בטיולים היומיומיים משך שנים רבות ומילא את אסמיו שובע עד בלי די. "בשעות אלו של היציאה לשוח בנאות דשא, היתה רוחו של רבנו נינוחה ושלווה, או אז פתח פיו בחכמה לספר לנו זכרונות הוד משנים קדומות, מימי ילדותו בצל קדשו של זקנו מרן הסב"ק בעל 'אהבת ישראל' מויז'ניץ זי"ע, לצד גילויים רבים מאוצרותיו שהיו נחשפים רק באותן שעות נעלות במחיצתו הטהורה הבלתי נשכחת".

סיפור אחד, אפס קצהו מהים הגדול, מספר לנו הרב מוזס שליט"א: שנה אחת רבנו העדיף לשבת בביתו בצפת ולא אבה לצאת החוצה לשאוף אוויר צח בין ההרים והגבעות. המשמשים בקודש ביקשו ממני באופן מיוחד, שאנסה להשפיע עליו שיסכים לצאת מהבית לשוח בנאות דשא, ואכן עלה במחשבתי רעיון מיוחד

וְהִיא כִּי בַּיָּאֵף ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ (דברים ו, י)

מדי שנה בשנה בפרוש חודש תמוז, היה כ"ק מרן אדמו"ר ה'חכמת אליעזר' מסערט ויז'ניץ זצוק"ל, עוזב את ביתו בקרית רמת ויז'ניץ שבחיפה ועובר למשכן קדשו במרומי הר כנען בעיה"ק צפת. שם איווה למושב לו במשך שבועות ארוכים שנמשכו בדרך כלל עד תחילת חודש הרחמים והסליחות. בימים אלו היה רבנו זצוק"ל אוגר כוחות לקראת השנה החדשה העומדת בפתח והיה יוצא מדי פעם לשאוף את האוויר הצח הנושב בהרי הגליל בסביבות צפת ומבואותיה, כאשר עלי דרך היה סגל הנוכחים המצומצם זוכה להיחשף לעולם טמיר ונעלם מאורחות חייו ומהליכותיו של רבנו, מה שבימים כתיקונים לא ראו ולשמעו. "היה זה תענוג נפלא ומרומם ביותר שלא יישכח לעולמים", שח לנו שלוחא דרבנן וציר נאמן, הרה"ח ר' מנחם אליעזר מוזס



למחרת ביקש רבנו לנסוע להר מירון (הג'רמק) - המזדקר מעל אתרא קדישא מירון - שם יצאנו להליכה באוויר הצח בפסגה הגבוהה ביותר ורוחו של רבנו היתה מרוממת במיוחד באותה שעה. במהלך הטיול פנה אלי רבנו ושאל שוב: "ועל מקום זה, איזה פסוק ממלכויות זכרונות ושופרות אפשר להתאים?" - ורבנו המשיך והשיב מיד: "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור", בהסבירו שרק ממקום גבוה כזה הנמצא במרומי הר הג'רמק, אפשר לצפות על כל ארץ ישראל ולראות את המקום הגבוה ביותר ואת המקום הנמוך ביותר שבה...

זכורני גם כשהתלוותי פעם לרבנינו בנאות דשא בהרי הגליל, כשלצידו בנו יקירו כ"ק מרן אדמו"ר מסערט ויז'ניץ שליט"א, ובמהלך הליכתנו נאנח רבנו מאוד על צרות ישראל, וכשאחד המשמשים התבטא ואמר שצריכים לתת לרבנו 'ויטמין' טוב לחיזוק כוחותיו ולהטבת בריאותו, התבטא רבנינו ואמר: 'וויילסט מיר געבן א גוטע ויטמין? געב מיר א גוטע קוויטל מיט בשורות טובות ומשמחות...' (אתה רוצה לתת לי ויטמין טוב? תן לי קוויטל טוב עם בשורות טובות ומשמחות...)

(מתוך 'המבשר קהילות' תמוז תשע"ז)

שעל ידו אצליח לפעול את הדבר אצל רבנו. באתי לפניו ואמרתי, שברור אצלי הדבר שאם רבנו יצא מביתו ללכת בינות ההרים יהיה לו קל יותר אחר כך להתפלל לפני התיבה בראש השנה, כך שכל פסיעה בהרים שווה פסוק במלכויות זיכרונות ושופרות... כיון ששמע רבנו את הדברים, נתרצה וביקש ממני שאקח אותו למקומות מעניינים שעוד לא היה בהם אף פעם.

למחרת היום, באתי ולקחתי את רבינו ליער פשחור הסמוך לכפר עכברה בפאתי צפת. היער הזה נותר בזכרוני מלפני שנים, כאשר זכיתי להתלוות להרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע בטיול במשעוליו, ובאותם ימים הוא מקום מרהיב עין ויפה ביותר, אך לא ידעתי שבמשך השנים הזניחו את המקום והוא איבד לגמרי את יופיו והדרו. ולכן, כשהגענו ליער, נאלצנו ללכת על קוצים וברקנים, והרגשתי מאוד לא נעים על כך שלקחנו את רבינו למקום כזה. רבינו שראה את העננה על פניי, ביקש לשמח אותי קצת וכבר בתחילת הדרך פנה אלי בצחות ושאלני: "נו, מנחם אליעזר! אמרת שכל פסיעה היא פסוק במלכויות זכרונות ושופרות, איזה פסוק מתאים למקום שכזה?..." השבתי על אתר בצחות: לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה... רבנו נהנה מאוד מתשובתי הקולעת ואמר לי שגם הוא חשב על פסוק זה התואם מאוד את המקום.

## פרשת השבוע

**יום אחד ביקר בביתי חוקר נודע, וביקשתי ממנו לבדוק את כתב היד, אולי יוכל לפענח את טיבו של הספר, מחברו או תקופתו המדויקת. הוא לקח את כתב היד, דפדף בו מעט והחל מחוויר כסיד...**



**"כל העולם מחפש את הכתב יד הזה כבר מאתיים שנה!" - ההשתלשלות המרתקת שמאחורי השיפת כתב היד של הספר 'תקט'ו תפילות' מהרמח"ל זי"ע**

זכורני את האדמו"ר זצ"ל לוקח את הספר הקדוש בידו ברתת וזיע, לאחר תיקון חצות, וקורא מתוכו בקול תפילה אחת או שתיים בבכיות נוראות".

המשיך וסיפר הרב בוקסבוים: יום אחד ביקר בביתי חוקר נודע, פרופסור מאיר בניהו, בנו של הראשון לציון רבי יצחק ניסים זצ"ל, ובקשתי ממנו לבדוק אולי יוכל לפענח את טיבו של הספר, מחברו או תקופתו המדויקת של כתב היד.

לעיני לקח את כתב היד, דפדף בו מעט והחל מחוויר כסיד. התקרבותי אליו ושאלתי אם קרה משהו. ברעד קל ובהתרגשות עצומה אמר: "כל העולם מחפש כתב יד זה כבר מאתיים שנה! כתב יד זה הוא כנראה יחיד בעולם של איש האלוקים רבינו משה חיים לוצאטו זללה"ה, והוא ספר תפילותיו 'תקט'ו תפילות' כמנין ואתחנן!...

עם הינתן האות, אחרי שניתן הפענוח הראשון, יצא שמעו של הספר בקרב קבוצת תלמידי חכמים חבורת הרמח"ל שעסקה

## ואתחנן אל ה'

סיפר לי הרב יוסף בוקסבוים ז"ל ראש 'מכון ירושלים': לפני כמה עשרות שנים רכשתי אוצר חשוב של כת"י מספרייתו של האדמו"ר ממונקטש בעל 'מנחת אלעזר'. חלק מהכת"י הגיעו לידי מאביו האדמו"ר זצ"ל בעל 'דרכי תשובה'. מתוך אסופה זו זכיתי להוציא לאור עולם למעלה מעשרה חיבורים חשובים. בין הספרים היה מונח כתב יד עתיק כרוך הכתוב בכתיבה איטלקית, שלא ידעתי מיהו מחברו וטיבו.

רבי בעריש ווינברגער זצ"ל, מתלמידי המובהקים ומבאי ביתו של האדמו"ר בעל ה'מנחת אלעזר', שאף הוציא כמה מספרי אדמורי בית מונקטש, ביקר בביתי פעם אחת וביקש לראות את ספרי האדמו"ר שהיו ברשותי ולהעלות זיכרונות.

תוך כדי דבריו ביקש לראות את אותו ספר הכתוב בכתב יד איטלקי. תיכף הבאתי לפניו את כתב היד וציפיתי ממנו שיבאר ויסביר את מהותו של הספר. "מיהו המחבר איני יודע", אמר, אך

משקלוב זצ"ל מסופר, שכתבי הרמח"ל היו לפני הגר"א מווילנא, וכידוע מי שהביאם לפניו היה רבי יקותיאל גורדון מווילנא, וספר אחד אף יצא לאור ע"י נאמני ביתו של הגר"א.

המשיך לספר הגאון רבי יצחק שטערנהעל זצ"ל בשם האדמו"ר ממונקטש: "ספר תקט"ו תפילות היה בידי רבי יקותיאל גורדון, והוא אף כתב את שמו ברמז בכמה מקומות בתוך כתב היד על צידי הדף. בהביאו את הספר לפני אדונו הגר"א, ראה שאינו שווה לכל נפש מפני הכתיבה האיטלקית הקשה ואינו ניתן לקריאה שוטפת, על כן העתיק בכתב ידו את שתי התפילות הראשונות, והן מופיעות בכתב יד אשכנזי על כריכת הספר. מיותר לציין שדבר זה הספיק לאדונו הגאון מווילנא, שתפס חיש כברק את הכתיבה האיטלקית ועיין ולמד בספר הקדוש ולא אז מעל שולחנו כמה חודשים".



לסיום, אולי משהו סמלי מה שהתרחש בשעת הדפסת הספר. כשניתנה הרשות להדפסה ראשונה של הספר, הוטנו שני תנאים: ראשית, המהדורה תישא עמוד הנצחה על שם רבי מרדכי בוקסבוים, ושנית, עותק ראשון מהדפוס יובא לביתו של בעל כתב היד.

היה זה ביום תשעה באב תשל"ט, בשעות אחר הצהריים דפק שליח בבית הרב בוקסבוים ובאמתחתו כמה עותקים ראשונים שיצאו זה עתה מהכריכיה. בהתרגשות גוברת פתח ר"י את הספר הראשון שראה אור, ומצא בעמוד האחרון מילות המחבר הגדול הרמח"ל שנכתבו לפני כמאתיים וחמישים שנה: "ותהי השלמתו יום ה' ט' באב, עת מנחת ערב, יהי רצון שיהפך אבל לששון ולשמחה במהרה בימינו..."

(הרב אריה גפן, מוסף שבת קודש ואתחנן תשע"א)

בתורתו, ביניהם המשגיח הגה"צ ר"ח פרידלנדר זצ"ל, הגר"ש דביר זצ"ל, הגרי"ש זילברמן זצ"ל ויבלחט"א אחרים. הרבנים הגאונים מביני דבר הגיעו לביתי, וברתת וזיע בחיל ורעדה עיינו בספר והכריעו ללא צל של ספק כי זהו אכן ספרו האבוד של הרמח"ל 'תקט"ו תפילות'.

לפי רמת ערכנו, במילים פשוטות, הספר בנוי על תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן, כל תפילה מכוונת מול תיקון מסויים כדי לקרב את בואו של משיח צדקנו, כל תפילה מתקנת משהו אחר עד שבכללן אמורות כל התפילות לתקן את המפריעים ולסלקם כדי להביא את ביאת גואל צדק

ועתה לסיפור המדהים המונח מאחורי כתב היד. סיפר הרב בוקסבוים: באחד מביקורי בארה"ב ביקרתי את הגאון רבי יצחק שטערנהעל זצ"ל בעל ספרי 'כוכבי יצחק', מלפנים ראש ישיבה במונקטש, רב קהילת שארית הפליטה בבולטימור, גאון מופלג ועילוי גדול שהיה מהמקורבים ביותר לבעל ה'מנחת אלעזר' אשר מביאו פעמים רבות בספריו.

תוך כדי דברים נסובה שיחתנו על כתבי היד מספריית האדמו"ר, עד אשר הגענו לספר תקט"ו תפילות של הרמח"ל, כאן השלים הגאון בעל 'כוכבי יצחק' מספר פרטים והוסיף פרט מדהים:

"הספר שנמצא אצלך בבית, היה מול עיניי בבית האדמו"ר ממונקטש זצ"ל. אם שמת לב, על כריכת הספר לפני תחילת הספר ישנה תפילה אחת או שתיים בכתיבה אשכנזית, בשונה מכל הספר הכתוב בכתיבה איטלקית.

"כתב יד זה בראשית הספר נכתב על ידי הגאון רבי יקותיאל גורדון זצ"ל מווילנא, מחשובי תלמידי הרמח"ל", המשיך בעל 'כוכבי יצחק'. "כידוע, רבים מכתבי הרמח"ל היו לפני אדונו הגר"א מווילנא, גם בהקדמת ספר 'מים אדירים' מהגרמ"מ

\* תוכנית יומית מענייני דיומא  
בהגשת הרב אברהם פוקס

\* מידע כולל לנבחני דרשו על מועדי  
המבחנים מסלולי הלימוד ועוד

\* שיעורי משניות על מסכת  
שביעית לתוכנית קניין שביעית

\* שיעורי משנה ברורה לפי  
סדר דף היומי בהלכה

\* שיעורים על הדף היומי ועל כל  
הש"ס ממבחר מגידי השיעורים

\* שיעורים מבוארים בעיון לביאורי  
תוס' על פי סדר הדף היומי



**הכל במקום אחד**

קו השיעורים של 'דרשו' \*4992 או 077-2222-666



כתובות דף לו

## כיצד שכנע הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל את יבדלחט"א הגאון רבי משה שטרנבוך לפתוח כולל בראש העין?

### חידוש שחידשה תורה בקנס

היו התלמידים נשמטים מהיכל הישיבה. לבסוף התלווה ראש הישיבה אל המפקח. נכנסו לבית המדרש, והמשקה החרף פעל את פעולתו. הוא ספר את הנוכחים, היו פחות מארבעים, והכל בא על מקומו בשלום.

"פעם הגיע המפקח. ראוהו מתקרב ומיהרו לומר לראש הישיבה, כדי שיצא לקראתו ויזמינו למשרד. אבל רבי צבי הירש היה באמצע לימודו, והתקשה להתנתק מהלימוד מושך הלב המתוק מדבש. אדהכי הגיע המפקח, ועמד נדהם בפתח בית המדרש הסוער בריתחא דאורייתא. ספר, ומצא מאות תלמידים. רשם קנס בסך מאה רובלים, הון עתק.

"אמר ה'חפץ חיים' לחתנו: 'רבי הירש, יש לי שאלה. המשנה (ברכות נד ע"א) דורשת את הכתוב: 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך' - בשני יצריך. מובן. 'ובכל נפשך' - אפילו הוא נוטל נפשך. מובן. 'ובכל מאדך' - בכל ממונך. לא מובן! היכן רמוז הממון בתיבת 'מאד'?"

"שאלה טובה. רבי הירש שתק והמתין לתשובה שלא בוששה לבוא: 'אלא, אומר לך: האמת, שאין זה פירוש המילה. פירושה הוא: במה שמאד חשוב לך. ומה הדבר החשוב ביותר לאדם [והרי החיים והיצרים כבר נאמרו], הווה אומר שזה הממון, וגם אותו יש למסור עבור אהבת הבורא יתברך!"

"והנה, נכון הדבר לגבי כל אדם. אך מה נאמר לגבי אדם כרבי הירש, שהכסף אינו משמעותי לגביו, כל מעיניו בתורה הקדושה והיא משוש חייו? עבורו 'בכל מאדך' זו התורה, ואותה עליו למסור למען הבורא. אם בא פקח, עליו להתנתק מהלימוד משוש חייו ולקדם פניו, ולחסוך את הקנס מהישיבה!"

סיים הרב אברמסקי ואמר להגר"מ שטרנבוך: "אין ספק שההצעה לכהן כראש כולל בבני ברק נוצצת יותר, ביחוד כשאינה כרוכה בעול הכספי. אבל אנו נדרשים לוותר גם על רוחניות עבור אהבת ה' ועשיית רצונו, וזה מה שנתבע ממך כעת!"

והוסיף והראה שהרמב"ם (בספר המצוות, מצות עשה ג) כתב, שבכלל מצוות "ואהבת את ה' אלוקיך" - אהבהו על הבריות. לקרב יהודים לקדוש ברוך הוא. כך נעשה הגר"מ שטרנבוך לראש הכולל בראש העין, ונשא בעולו הרוחני והגשמי.

(דרשו - הגדה של פסח ויגד משה)

בשעתו, עוד בלונדון, היה הגר"מ שטרנבוך מקורב להגאון הצדיק רבי שמואל רבינוב זצ"ל, תלמיד מובהק של ה'חפץ חיים' זצ"ל. לאחר מכן נפגש ושבט עמו פעמים רבות בבני ברק. בשנת תשכ"ד הודיעה אלמנתו לרבינו, שהיא שוקלת לפתוח כולל אברכים לעילוי נשמתו, ומבקשת שיעמוד בראשות הכולל. היתה זו הצעה קוסמת. לא רק לשבת וללמוד וללמד בלי טרדה, שכן היא קיבלה על עצמה את העול הכספי, אלא שגם לא היו באותה עת אלא כוללי אברכים ספורים, והתמיכה הכספית בהם היתה זעומה, כך שכולל חדש ומבוסס בעיר התורה, היה אמור למשוך אליו את טובי האברכים.

בעוד הגר"מ שטרנבוך חוכך אודות ההצעה, נקרא בבהילות אל הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, שגם אצלו למד בלונדון וחידש עמו את הקשר בעלותו לירושלים. רבינו תמה לפשר הזימון הבהול, ומיהר לבוא.

פתח הרב אברמסקי ואמר: "בעיר ראש העין הסמוכה לבני ברק, יש קהילה תימנית גדולה. יהודים טובים ששמרו על מורשתם בטהרתה למעלה מאלפיים שנה, ועתה הם שרויים בסכנה רוחנית נוראה. יש לחזקם ולאמצם, ואתה האיש! לכה ואשלחך אליהם, להקים שם כולל אברכים שיהיה מגדל אור לכל הישוב, ולפעול שם בקרב בני הנוער להצילם מציפורני הכפירה!"

שאל הגר"מ שטרנבוך: "והתקציב מנלן?"

אמר לו: "יהיה עליך להשיגו!"

דבריו נפלו על הגר"מ שטרנבוך כרעם ביום בהיר. אברך צעיר היה ולא הורגל בכגון דא. ענה הרב אברמסקי ואמר: "אספר לך מעשה שהיה:

"ה'חפץ חיים' יסד את ישיבתו בראדין, והעמיד בראשה את חתנו הגאון הצדיק רבי צבי הירש לוינזון זצ"ל. מפיזורה של ישיבת וולוז'ין, אסרה המלכות הרשעה ברוסיה על קיום הישיבות, מכיון שלא הסכימו להכליל לימודי חול. עד ארבעים תלמידים אין זו ישיבה, אלא התכנסות לשיעורי תורה. מארבעים ומעלה - עוברים על החוק.

"הממשלה היתה שולחת מפקחים שישגיחו על קיום החוק. כשהיה הפקח מגיע מזעיקים היו את ראש הישיבה שהזמינו למשרדו, מזג לו כוס משקה חריף ושוחח עמו ארוכות. בינתיים

## המדבר לשון הרע על משפחה שלמה או על עדה שלמה - עווננו כפול ומכופל מהמדבר על יחיד



### הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר חפץ חיים

לגבי דיבור לשון הרע על משפחה שלמה או על עדה שלמה, כגון ספרדים על אשכנזים או להיפך - עווננו כפול ומכופל מהמדבר על יחיד.

ולענין תשובה כשדיבר על רבים [על כל פנים כשנגרם להם צער מכך], מבואר ברמב"ם (פ"ד מתשובה ה"ג) לענין המקלל את הרבים שאין לו אפשרות לשוב בתשובה גמורה, מפני שלא קילל אדם ידוע כדי שישאל ממנו כפרה. ואף כאן, אם נגרם להם צער מדבריו לא יוכל לבקש מהם מחילה. ובביאורים ומוספים מציינים בזה למה שהביאו לעיל, לענין מי שדיבר על אנשים רבים ואינו זוכר מי הם כדי לבקש מהם מחילה, שיעץ הגר"ח קניבסקי שיתפלל שכולם ימחלו לו.

לשון הרע שאינו על אדם מסוים אלא על ציבור, עדה וכדומה, עשוי להיראות בעיני אנשים כחמור פחות. אולם מדברי חפץ חיים' עולה כי אדרבה, לשון הרע כזה חמור הרבה יותר. בהלכות הנלמדות היום בסדר הלימוד היומי (כלל י' מהלכות לשון הרע סעיפים יא-יב) עוסק חפץ חיים' במקרה של אדם שהיה בעיר מסוימת ולא היה שבע רצון מקבלת הפנים שזכה לה, או שלא סייעו לו שם כפי שציפה, ולכן מפרסם לגנות את האנשים החשובים דשם, "וכל שכן אם מבזה עבור זה סתם לכל העיר, בוודאי עוון פלילי הוא, כי איסור לשון הרע, אפילו על אמת... הוא אפילו אם מספר על איש פרטי, וכל שכן על עיר שלמה בישראל המחזיקים באמונת ה', ודאי עוון גדול הוא".

בביאורים ומוספים מביאים מדברי הפלא יועץ, כי כך גם

# לפתוח את היום בטוב...



הצטרף אלינו וקבל את המייל היומי של 'דרשו'  
'הפוח בכל יום' לתיבת המייל שלך

סיפורים • חיזוקים • הלכה יומית • כתבות וראיונות • פרשת שבוע


להצטרפות נא שלחו מייל לכתובת

[dirshu@dirshu.co.il](mailto:dirshu@dirshu.co.il)





# תכין עצמך לכבוד שבת



קבל את 'גיליון 'לקראת שבת' שכבש את העולם היהודי  
אצלך בתיבת המייל לפני כולם כל יום חמישי



סיפורים ופנינים מרתקים מחייהם של רבותינו הקדושים



להצטרפות נא שלחו מייל לכתובת

[dirshu@dirshu.co.il](mailto:dirshu@dirshu.co.il)

## בפני מי אסור לאָבל להניח תפילין?



ונחלקו הפוסקים אם רשאי להניח תפילין לאחר עלות השחר של היום השני, לפני הנץ החמה; וראוי להחמיר בדבר. ובהמשך היום השני, וכן בִּיתר ימי האבילות, רשאי להניח תפילין כרגיל, אך לא יניחן בפני 'פנים חדשות', דהיינו, אנשים שטרם ראוהו באָבלו, מחשש שיסברו שהניח את התפילין גם ביום הראשון.  
[שו"ע לח, ה, ומשנ"ב טז-כ; ביאורים ומוספים דרשו, 11]

אָבל, דהיינו מי שנפטר אחד משבעת קרוביו - אשה, אב, אם, בן, בת, אח, או אחות - אסור בהנחת תפילין ביום הראשון לפטירה, או ביום הקבורה, אם הוא שוֹנָה מיום הפטירה. וטעם האיסור, משום שהתפילין מכוננות 'פְּאָר', ואינן ראויות לו ביום מר זה. ואף כשהפטירה או הקבורה היו בלילה, אינו רשאי להניח תפילין במשך כל יום המחרת.

## מדוע צריך האבל לחלוץ תפילין בשעת בְּכִי?



את המצוה, ואין להניח את התפילין לחינם. 3. היסח הדעת גורם שהאבל אינו במצב של 'ירָאָה' במידה המספיקה להנחת תפילין. ויש שכתב, שהטעם שהאבל צריך לחלוץ את התפילין בשעת הבכי, הוא משום שבשעה זו אינו מסוגל לשמוח בשמחת המצוה כנדרש.  
[משנ"ב לח, טז; ביאורים ומוספים דרשו, 12 ו-17]

אָבל חייב בתפילין. ונחלקו הפוסקים, אם הנוהג להניח תפילין של רַבְּנוּ תם ינהג כן בימי אבלו, והמנהג להניח. ואם בשעה שהתפילין עליו בא האָבל לידי בְּכִי הגורם להיסח הדעת מהתפילין, עליו לחולצן. והאחרונים פירשו הלכה זו בכמה אופנים: 1. בגין היסח הדעת, עלול האבל שלא לשמור על קדושת התפילין כראוי. 2. בשעת היסח הדעת אינו מקיים

## מה הן 'שמועה קרובה' ו'שמועה רחוקה'?



מנהגי 'אבילות בצינעה' שנוהגים בשבת, ובכך נחשב יום השבת כיום הראשון של ה'שבעה'.  
אולם, אם שמע על פטירת קרובו רק לאחר שחלפו שלושים יום מפטירה, עליו לנהוג את מנהגי ה'שבעה' לשעה קלה בלבד, ודין זה מכונה 'שמועה רחוקה'.  
[משנ"ב לח, טז; ביאורים ומוספים דרשו, 16]

אדם שנפטר אחד משבעת קרוביו: אשה, אב, אם, בן, בת, אח ואחות - חייב להתאבל עליהם במשך שבעה ימים, ובלשונו - 'לִשְׁבַת שבעה'.  
ואף אם שמע על פטירת קרובו רק לאחר הקבורה, אם טרם חלפו שלושים יום מהפטירה, עליו לשבת שבעה כרגיל; ודין זה מכונה 'שמועה קרובה', כלומר, ששמע על הפטירה בזמן הקרוב להתרחשותה. ומי ששמע שמועה קרובה בשבת, עליו לנהוג

\* לדעת השולחן ערוך, קטן היודע לשמור על קדושת התפילין, חייב אביו לחנכו במצות הנחת תפילין. ולדעת הרמ"א, אין לחנך קטן בהנחת תפילין, כיון שבדרך כלל אינו יודע לשמור על קדושתן כראוי; אך אף לדעה זו - יש שנהגו לחנך את הקטן בהנחת תפילין במשך זמן מה לפני היותו בר מצוה.

\* אסור לאשה להניח תפילין, אם משום שעלולה שלא להיזהר בקדושתן כראוי, ואם משום שהנחתן על ידי מי שפטור מהנחתן, מהווה זלזול בקדושתן.

\* מי שאין באפשרותו לשמור את גופו בנקיות - לא יניח תפילין. ואם יש באפשרותו לשמור את גופו בנקיות במשך קריאת שמע, יניח את התפילין בין ברכת 'אהבה רבה' לקריאת שמע, ויחלצן לאחר הקריאה.

## מה שלמדנו לפני מאה ימים:

### בחור בר מצוה שמניח תפילין בפעם הראשונה בחייו - האם יברך שהחיינו?



ראוי לברך שהחיינו על פרי חדש, וכדומה, ולכוון גם על הציצית, או התפילין. ומי שקנה תפילין חדשות, לכל הדעות אינו מברך שהחיינו; אבל המקבל תפילין חדשות במתנה, מברך שהחיינו. ובפעם הראשונה שמקיים את מצות ציצית, או מצות תפילין - יש אומרים שמברך שהחיינו, ויש חולקים, וראה במקורות. [שו"ע כב, א, משנ"ב ב, וביה"ל ד"ה קנה; ביאורים ומוספים דרשו, 1 ו'4]

על 'טלית גדול' חדשה, יש לברך 'שהחיינו', כדין בגד חדש; אבל על 'טלית קטן', אין לברך שהחיינו. ואם קנה טלית ללא חוטי ציצית, יברך שהחיינו בשעה שקושר את החוטים; ואם אדם אחר קושר עבורו את החוטים, יברך בשעת הלבישה הראשונה. ואם קשר חוטי ציצית חדשים בטלית ישנה, וכן מי שעשה לעצמו תפילין חדשות - לא יברך שהחיינו; ויש אומרים שצריך לברך, ולכן,

**077-2222-666 או \*4992**



קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

## הלוח היומי

### י"ד מנחם אב | רבי יצחק ב"ר שלום יוסף פרידמן זצ"ל, האדמו"ר מבוהוש



## יארצייט

תקנ"ב: רבי מרדכי ב"ר יוסף בירדוגו זצ"ל, הרב המרבי"ץ, בעל דברי מרדכי.  
תרל"ד: רבי צבי הירש ב"ר אהרן פרידמן זצ"ל, מליסקא-הונגריה, בעל אך פרי תבואה, הישר והטוב.  
תשל"א: רבי יוסף נפתלי ב"ר אשר אנשל שטרן זצ"ל, ר"י פרשבורג י-ם ומו"ל ספרי החת"ם סופר.  
תשנ"ב: רבי יצחק ב"ר שלום יוסף פרידמן זצ"ל, האדמו"ר מבוהוש.



### עצה לקום בזמן

ראש ישיבת חברון, הג"ר שמחה זיסל ברוידא היה אומר, כי כאשר הוא מתעורר בבוקר, דבר ראשון הוא מוריד את הרגליים מהמיטה, הראש לפעמים כואב וכבד, הוא עייף מאוד, אבל כאשר הרגליים כבר למטה, הן מושכות אחריהן את כל הגוף. (אוצר פנינים ועובדות ח"ב עמ' סט)

בעת שמגיע הזמן לקום בבוקר נשתדל לעשות כל מאמץ לקום מיד (ובעת הצורך אף נחפש עצה כיצד לא להתעכב במיטה, כגון להתיישב מיד וכדו')

## הדף היומי בהלכה

### מענה לשאלות ב'דף היומי בהלכה' גם באמצעות הדואר האלקטרוני

ניתן להפנות לשאלות בסימן 'לב'  
לכתובת [daf5609000@gmail.com](mailto:daf5609000@gmail.com)  
והרבנים המשיבים ישתדלו לענות בהקדם לכל פונה

לתשומת לבכם: התמונות המוצגות כאן יש עליהם זכויות יוצרים ואין להשתמש בכל שימוש שהוא ללא היתר בכתב

העלון מופץ לזיכוי הרבים, אנא הימנעו מקריאה בשעת התפילה וקריאת התורה

דרשו | רח' הקבלן 45 ירושלים | 02-5609000 | לשאלות ופניות בכל נושא: [dirshu@dirshu.co.il](mailto:dirshu@dirshu.co.il)